

Жарко Вујошевић*

Балканолошки институт САНУ
Београд

**ПОВЕЉА ГОСПОДИНА КОНСТАНТИНА ДРАГАША
ХИЛАНДАРУ О ДАРОВАЊУ ЧЕТИРИ СЕЛА У
ОКОЛИНИ ВРАЊА (Хил. 64)****

[после 1388?]

Господин Константин Драгаш уступа Манастиру Хиландару четири села југозападно од Врања на интервенцију „српског старца“ Томе Гавале. Документ је оригинал или аутентични препис, коме недостаје крај. Завршне формуле остају непознате, тако да се датум издавања повеље може одредити само приближно.

Le seigneur Konstantin Dragaš cède au monastère de Chilandar quatre villages situés au sud-ouest de Vranje sur la demande de l' «ancien serbe» Toma Gavala. Ce document est un original ou une copie authentique dont il manque la fin. Les formules finales restent inconnues, de sorte que la datation ne peut être avancée que sous réserve et sur la base de conclusions indirectes.

Повеља којом Константин Драгаш Хиландару прилаже села Раковац, Јелшанце, Краљеве Куће и Лапардинце југозападно од Врања чува се у манастирском архиву под бројем 64, топографска сигнатура А 6/1. Исписана је на хартији дужине 222 мм, ширине 294 мм, канцеларијским брзописом, црним мастилом. Водени знак није регистрован. Укупно 31 ред текста са потписом укључује и реконструкцију изведену у XIX веку на долепљеној хартији, те дужина тако састављеног документа износи 289 мм.¹ Реконструисан је изгубљени завршетак исправе

* Ел. пошта: zarko.vujosevic@bi.sanu.ac.rs.

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије *Средњовековно наслеђе Балкана: институције и култура* (ев. бр. 147012).

¹ Опис повеље: Д. Синдик, *Српска средњовековна акта*, 66, где се каже да су крст симболичке инвокације и иницијал З изведени посебно, што се на основу фотографија нажалост не може проверити.

тако што су дописани недостајући делови санкције, датум и потпис, док о печату нема података. Оштећене делове допунио је по свом обичају вероватно монах Никандар, чија је непоузданост у науци већ позната.² Када се његови датум (21. мај 1380) и потпис одбаце као неосновани, не остаје много формалних обележја по којима би се могао утврдити дипломатички статус овог документа. Поређење са друге две познате исправе које Константин Драгаш издаје самостално, а чија традиција не би требало да буде спорна, показује да је у све три употребљен у основи исти формулар.³ Пошто ни други елементи садржаја према нашем знању не изазивају сумњу, сматрамо да је сачувани документ о поклону сѐла у области Врања Хиландару оригинал или савремени аутентични препис.⁴

У свом регесту на полеђини документа Никандар помиње копију, коју је вероватно сам саставио. О овом данас непознатом препису немамо других података.

Ранија издања

Оба досадашња издања текст повеље дају у изводу, уз крупне недостатке. Стојан Новаковић, *Законски споменици*, 457. документ објављује према препису Љубомира Ковачевића, изостављајући аренгу и (реконструисани) завршетак санкције. У диспозитиву наводи само прво и последње од четири села дарована Хиландару, што се све до новијег времена преноси у литературу код аутора који се служе овим издањем.⁵

² Уп. увод претходног нашег рада у овом броју и нап. 3 тамо.

³ Реч је о повељама за Вазнесењску цркву у Штипу од 26. марта 1388 (издања: Ј. Шафарик, *Стара српска писма из руског манастира Св. Пантелејмона у Светој Гори*, Гласник СУД 7/24, 1868, 266–271. и *Акты русского на Святомъ Аѳоне монастыря Св. великомученика и целителя Пантелејмона*, Киевъ 1873, 388–393; коментар: *Archives de l'Athos XII, Actes de Pantélémon*, ed. P. Lemerle, G. Dagron et S. Ćirković, Paris 1982, 180–181) и за Хиландар из 1388–89? (Хил. 63; в. претходни наш прилог). Аренга је у све три исправе готово идентична, док су Хил. 63 и Хил. 64 вероватно имале и исту санкцију (уп. ниже нап. 12).

⁴ Д. Синдик, *Српска средњовековна акта*, бб. се без посебне аргументације изјашњава за „аутентичан препис (?).“

⁵ Уп. Р. Михаљчић, *Крај Српског царства*, Београд 1989, 203–204; Х. Матанов, *Княжеството на Драгаши. Към историята на Североизточна Македония в предосманската епоха*, София 1997, 171–172; Ђ. Бубало, *Прилози српској дипломатици*, Хиландарски зборник 12 (2008) 74; М. Живојиновић, *Властелинство манастира Хиландара у средњем веку*, Манастир Хиландар, прир. Г. Суботић, Београд 1998, 86. Иста, *Драгаши и Света Гора*, ЗРВИ 43 (2006) 50, наводи сва четири села, читајући „Крњеве“ уместо Краљеве куће.

Новаковић штампа датум (код њега 28. мај 1380) и потпис као део изворника, не упозоравајући да се ради о каснијем додатку.

В. Korablev, *Actes de Chilandar* II, 538–539, бр. 64. нуди још слабије издање. Из текста повеље „српског деспота Константина“ изостављени су аренга (осим почетних речи), већи део санкције, као и дан и месец у дописаном датуму. Од четири села овде се наводи само последње. Реконструисани потпис Корабљов из непознатих разлога интерпретира битно другачије, при чему је посебно уношењем елемента „Подунавље“ својевремено у науци изазвао забуну (в. ниже нап. 18 и нап. 29).

Повељу описује Д. Синдик, *Српска средњовековна акта*, 66–67, са погрешном интерпретацијом назива једног од дарованих села – „Крневе“ уместо Краљеве Куће. У заглављу преузима Никандров датум (као 28. мај 1380, упозоравајући ниже да се може прочитати и као 21. мај), уз примедбу да се, као и у случају потписа, ради о каснијој реконструкцији.

Фотографије документа: Архив САНУ, 8876–к97; Народна библиотека Србије, Ф 2792; Архив Србије, филм. Наше издање заснива се на приложеном снимку из Архива Србије.

Текст повеље*

+ Земљна земли остављше и тлѣннихъ и прѣстнихъ шшѣдше, придѣте възникнѣмь и на висотѣ вчи възнес(е)мь и раздѣмь въперимь,⁶ гл(агол)юще |2| къ прѣвѣчномѣ и безначелномѣ ѿ(тъ)цѣ, бл(а)гомѣ бл(а)д(ы)цѣ н(е)б(е)с(ь)номѣ и творѣцѣ въсек твари видимик и невидимик, единочедомѣ ѿ(ы)нѣ |3| кго, къ надежди и похвалѣ рода хр(и)стиганьскогѣ, Г(о)сподѣ Б(о)гѣ и сп(а)сѣ н(а)шемѣ І(сѣ)с(ѣ) Х(ри)с(т)ѣ и прѣс(в)етомѣ и бл(а)гомѣ и животворѣцѣомѣ Д(ѣ)хѣ кго, въ|4|пиюще: сл(а)ва тебѣ трис[в]ѣтаѣ Троице въ кдиномѣ Б(о)ж(ь)ствѣ въ веки, амин(ь). Понеже бл(а)гоизволивъ послави единочеди ѿ(ы)нѣ твои |5| на земљу сп(а)с(е)ниѣ ради чл(о)в(ѣ)ч(ь)скагѣ, недѣрь же тебе бл(а)гаго ѿ(тъ)ца не ѿтлѣчив(ь) се.⁷ Любѣзни І(сѣ)с(е) Х(ри)с(т)е, прѣвѣчни и безьконьчни ц(а)рѣ, Г(о)с(под)и мои творче, съ|б|здателю въсек твари и всакого д(и)ханиѣ. Иже прѣславною и

* Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

⁶ Парафраза икоса кондака самогласног, глас б. службе Вазнесењу Господњем: *Триод цветнаѣ*, Москва 1992, рѣа (191).

⁷ Мотив из славске стихире на великој вечерњи Вазнесења Господњег: *Зборник црквених богослужбених песама*, Београд 1971, 522.

15 вьседръжавною рѣкою вса съдръжеи и имѣки власть н(е)в(е)сним(ь) и
 земьлним(ь), |7| непрѣходими и некончавакми Г(оспод)ь съ С(ы)номь и
 съ Д(ѣ)хомь, вьсею дръжавою поклонякми и слав(и)ми въ веки, амин(ь).
 Вьседръжителю ви|8|шни, вл(а)д(ы)ко Г(оспо)ди, въ любь(е)и си
 съхраняи мою д(ѣ)шѣ, иже боати се прѣс(в)е)таго имени твоѣго и
 вьсегда ѣгодно твор(и)ти волю твою на в(ь)са|9|ко врѣме и живота
 20 моѣго даньнаго ми тобою, сладки Х(ри)с(т)е мои, мнѣ же рабѣ тво-
 кмѣ, по велицѣи м(и)л(о)сти твоѣи. Нь ѡ, вл(а)д(ы)ко |10| и
 твор(ь)че мои, азъ рабъ твои вл(а)говолкеникь и щедримь чл(овѣ)ко-
 любикь ти, азъ рабъ Х(ри)с(т)ѣ Костадинь, г(о)сп(о)д(ь)ствѣющѣ
 25 ми въ земли |11| данною ми тобою сладки Х(ри)с(т)е мои, вѣмь те
 скоро въ м(и)л(о)сти и щедра на грѣшникъ въ вл(а)го, прошѣ и
 прип(а)даю къ скорои ти м(и)л(о)сти и |12| къ пѣчинѣ вл(а)гости тво-
 ке, пакъ чл(овѣ)колюбикъ б(ы)ти ми въ помощь твоѣ дльготръпикъ: въ
 д(ь)нь испитаниа ѡного страшнаго ч(а)са |13| м(и)л(о)с(р)днима
 ѡчима възри на смѣреннѣю мою д(ѣ)шѣ, ти же вьседръжителю
 30 сп(а)се мои. По м(и)л(о)сти твоѣго чл(овѣ)колюбиа сиего дара и
 жрѣ|14|биа прѣдръжати, дарованнаго ми тобою сладки І(с)се. Ве-
 личаю и прославляю име твоѣ прѣс(в)е)токъ и ѡ домѣ слави твоѣе
 поп(е)че|15|ниа прошѣ, елико силѣ възможьно дарованнои ми тобою
 Прѣчистага,⁸ некли вих(ь) вл(а)госердикь ти сп(о)доблкънъ билъ и съ
 35 ѣгождь|16|шим ти и веселещи(х)ь се въ св(ѣ)тѣ истиннѣ и прѣс(в)е)ти
 гл(а)съ твои ѣслишалъ: „Придѣте вл(аго)с(ло)вени СѸ[тѣ]ца моѣго,
 наслѣдѣите ѣготованное |17| Ц(а)рство н(е)в(е)сноѣ“.⁹ И сиа съми-
 сливъ г(о)сп(о)дство ми изъ глѣбини ср[ь]д[ь]чнне и проразѣмѣх(ь)
 40 горьки и притрани час(ь) съм(ь)ртни, како прѣдста|18|ти Вл(а)д(ы)цѣ
 моѣмѣ, пакъже бивши древни ц(а)рие и г(о)сп(о)да и с(в)е)ти прѣроди-
 теликъ и родителикъ г(о)сп(о)дства ми, иже и съдръжеи ски|19|фтра
 ц(а)рскаго, ѡвл(а)дающа землями и властели и воѣводами и саномь
 цр(ь)кв(ь)нимь, патригар(ь)си и в(ь)си св(е)ц(е)ници, съмр(ь)ти|20|ю
 коначаш(е) се и ничтоже полѣчише мира сего.¹⁰

⁸ Уметнуто у реченицу која је заправо упућена Христу.

⁹ Мт 25, 34.

¹⁰ Уп. Пс 49,17 и Прон 5,15.

- 45 Тѣмже и азъ, въ Х(ри)с(т)а Б(ог)а бл(а)говѣрни г(оспо)д(и)нь
Костадинъ, исповедю како при|21|де къ мнѣ в(ь)сеч(ь)стни старьць
сръбски кѹр(ь) Ома Гавала и спо[ме]нѹ ми за села иже сѹ Бранию,
како да их(ь) приложѹ Прѣс(ве)тои |22| М(а)т(е)ри Б(о)жиwi
Хиландарьскои. И та Костадинъ негово споменѹтик приехъ сѹ
50 сръдикмь и приложихъ М(а)т(е)ри Б(о)жиwi |23| Хил[ан]дар[ь]скои:
Село Раковьць¹¹ и село Ёльшаньци и село Кр(а)леве Кѹке и село
Лапардиньци сѹ заселькомь, сѹ штези и с[ь] мегами |24| и сѹ всакими
правинами сель тѣхъ. И таи села да сѹ Б(огороди)це Хил(ан)дарьске
до дни и до века никимь нешткмакмо. И да сѹ нешт|25|емлема ѿд
55 домѹ Прѣс(ве)тиѹ Б(огороди)це Хил(ан)дарьске доклѣ с(ве)ти и
в(о)ж(ь)ствни монастырь Хиландарь, такоже с(ве)ти ц(а)рик и с(ве)ти
прѣродите|26|лик г(о)сп(о)дства ми елико кс(ть) комѹ приложити
било ѹзможно.
- Кто ли хошет, или наважденикмь «человѣческимь |27| и
60 оухи»щреникмь¹² диаволимь разор(и)ти сиѹ записани«(їа,¹³ тако-
ваго да разорить Г(оспо)дѹ Б(о)гъ и прѣч(и)стаѹ М(а)ти Б(о)жїѹ»
|28| бл(а)годѣт(елница)¹⁴ «Хиландар[ь]ска и да имѣеть на себе
к(а)твѹ с(ва)тихъ и в(о)гоноснихъ о(ть)ць вѣже въ Никеи |29| и да
есть причтенъ їдѣ предателю Хр(и)стовѹ и Ірїю и къ темъ
65 рекшимъ: „Кровь его на насъ и на чадѣхъ наших(ь)“¹⁵ |30| и да има
к(а)твѹ с(ва)таго Сѹмеона и с(ва)тытѣла Саввы, аминь.
- Писа са(!) сїе въ лѣто |31| ѿ ПИ,¹⁶ маїѹ КЯ.¹⁷
|31| + КѸСТАДИНЪ ВО ХР(И)СТА Б(О)ГА БЛ(А)ГОВѢРНИИ
ГОСПОДАРЪ СРЪБСКІИ, БРАТЪ ДЕСПОТА ІСѸАННА»¹⁸

¹¹ Новаковић: Раковьць (штампарска грешка?). У његовом издању поменуто је још само село Лапардинци – једино које се наводи код Корабљова.

¹² Требало би наважденикмь или коимъ ѹщреникмь: Уп. издање Хил. 63 у овом броју, ред 45. У двоструке стреласте заграде смештене су Никандрове реконструкције у изворнику.

¹³ Требало би записаниѹ.

¹⁴ Тако и Никандар.

¹⁵ Мт 27, 25.

¹⁶ Уместо ПИ (= 800) уписано је слово ПИ, које нема бројну вредност.

¹⁷ Број дана у месецу неспретно је уписан, па је понегде интерпретиран као ПИ (в. горе Ранија издања).

¹⁸ Корабљов грешком даје потпис Въ христа бога благовѣрнии и христолюбивии костадинъ сръбскїи и по доунаю.

На полеђини се према Д. Синдик, *Српска средњовековна акта*, 66. налазе два инвентарска броја, белешка Успенског о години од стварања света и регест монаха Никандра. Текст регеста према фотографији Народне библиотеке Србије:

Сеи хрисовѣль естъ господара Костандина, брата Іwannа деспота, |2| едва не во всѧ истлѣвшій ветхостію. И данъ монастырю нашемъ |3| како дарѣть Хиландарю четири села оу Брана со всѣми ихъ синорами |4| и прочаа. Естъ же и копіе его, в' немъ пишѣци всѧ.

Превод повеље

Оставивши земљи (оно што је) земаљско и удаљивши се од пропадљивог и трошног, приђите да се усправимо и у висине подигнемо очи и уперимо разум,¹⁹ обраћајући се превечном и беспочетном Оцу, благом владики небеском и творцу свега видљивог и невидљивог, јединородном Сину његовом, нади и похвали хришћанског рода, Господу Богу и спасу нашем Исусу Христу и пресветом и благом и животворном Духу његовом, узвикујући: слава теби трисвета Тројице у једном Божанству у векове, амин. Јер када си благоизволео да пошаљеш твог јединородног Сина на земљу ради људског спасења, он се не одвоји од недара твојих, благи Оче.²⁰ Драги Исусе Христе, превечни и бесконачни царе, Господе мој творче, саздатељу све твари и свих бића. [А] онај који преславном и сведржитељном руком свиме управља и има власт над небеским и земаљским [стварима], непролазни и бесмртни Господ са Сином и са Духом – њему се свом снагом клањамо и слаavimo га у векове, амин.

Сведржитељу вишњи, владико Господе, у љубави својој чувај моју душу, јер бојећи се твог пресветога имена увек ми је мило да извршавам твоју вољу у све дане мог живота који си ми дао, слатки Христе мој, мени служи твом, по твојој великој милости. Али, о владико и творче мој, ја слуга твој по твојој доброј вољи и милосрдном човекољубљу, ја слуга Христов Костадин, који владам у земљи коју си ми дао слатки Христе мој, знам да си брз у милости и дарежљив у добру према грешницима, [те] молим и падам на колена пред твојом хитром милошћу и пучином твоје доброте, да би ми твоје човекољубље и дуготрпљење били на помоћ: у дан суда оног страшног часа погледај милосрдним очима на моју смерну душу, ти сведржитељу [и] спасе мој. [И] да по милости твога човекољубља држим овај дар и удео који си ми даровао ти, слатки Исусе. Величам и прослављам твоје пресвето име и старам

¹⁹ В. горе нап. 6.

²⁰ В. горе нап. 7.

се о дому твоје славе колико је могуће према снази коју си ми даровала, Пречиста,²¹ да бих твојом добротом био удостојен и са твојим угодницима који се веселе у светлости истине [и ја] зачуо твој пресвети глас: „Ходите благословени Оца мојега, примите припремљено Царство небеско“ (*Mt* 25, 34). И промисливши ово господство ми у дубини срца, погледах на горки и страшни смртни час када ћу стати пред мог Владиду, као што и некадашњи древни цареви и господа и свети прародитељи и родитељи господства ми, који су држали царски скиптар и владали земљама и властелом и војводама и црквеним достојанством – патријарси и сви свештеници – смрћу скончаше и ништа не понеше са овога света.²²

Због тога и ја, у Христа Бога благоверни господин Костадин, дајем на знање како ми је дошао свечасни старац српски кир Тома Гавала и поменуо ми да села која су [у] Врању приложим Пресветој Матери Божијој Хиландарској. И ја Костадин са радошћу примих његове речи и приложих Матери Божијој Хиландарској:

Село Раковац и село Јелшанци и село Краљеве Куће и село Лапардинци са засеоком, отесима, међама и свим правима тих села.

И та села да су [у поседу] Богородице Хиландарске заувек и довека неотуђиво. И да су неотуђива од дома пресвете Богородице Хиландарске докле год постоји свети и божанствени Манастир Хиландар, као што су и свети цареви и свети прародитељи господства ми прилагали, колико је ко могао.

А ко усхте, било наговором <људским>²³ или ђаволском преваром,²⁴ да разори ово *записаније*, <таквог да разори Господ Бог и пречиста Мати Божија> добротинитељка <хиландарска и да има на себи клетву светих и богоносних отаца никејских и да је прибројан Јуди издајнику Христовом и Арију и онима који су рекли: „Крв његова на нас и на децу нашу“ (*Mt* 27, 25) и да има клетву светог Симеона и светитеља Саве, амин.

Ово је записано године 6888, маја 21.

КОСТАНДИН, У ХРИСТА БОГА БЛАГОВЕРНИ ГОСПОДАР СРПСКИ, БРАТ ДЕСПОТА ЈОВАНА)

Превод Никандровог регеста на полеђини:

Ово је хрисовуљ господара Костандина, брата Јована деспота, безмало сав пропао од старости. И дат је нашем манастиру и пише како дарује Хиландару четири села у Врању са њиховим границама и свим осталим. Ту је и копија његова у којој све пише.

²¹ В. горе нап. 8.

²² В. горе нап. 10.

²³ Никандрове реконструкције овде су смештене у стреласте заграде.

²⁴ В. горе нап. 12.

Дипломатичке особености

Документ се у санкцији назива *записаније*, што је изгледа уобичајени термин у канцеларији Константина Драгаша.²⁵ Аренга са почетним речима *Земљна земли устављше* налази се и у друге две исправе које Константин издаје самостално: Вазнесењској цркви у Штипу и Хиландару за села у околини тог града (Хил. 63).²⁶ И док се њихов формулар међусобно готово подудара и у експозицији, која се надовезује на пригодну преамбулу и говори о прилозима упокојеног војводе Дмитра, Хил. 64 се разликује утолико што описује другачије околности издавања правног акта (ред 20–23). После очекиване интитулације (*азъ, въ Христа Бога благовѣрни господинъ Костадинъ*), аутор каже да је на интервенцију „свечасног старца српског“ Томе Гавале поклатио Хиландару четири села „у Врању“, набројана у краткој диспозитивној одредби (ред 23–26).²⁷ Следи духовна санкција, чији је првобитни текст већим делом изгубљен. Реконструкција њеног почетка могућа је на основу сачуваних редова Хил. 63, као и санкције у повељи краља Душана из 1340 (Хил. 18) са истим формуларом, док Никандрову интервенцију треба одбацити као произвољну.²⁸ Потпис на долепљеној хартији у целини је дело хиландарског монаха и такође је неаутентичан, као што је у науци већ доказано.²⁹

²⁵ Уп. санкције повеља за Вазнесењску цркву у Штипу (Ј. Шафарик, *Стара српска писма из Св. Пантелеимона*, 271) и Хил. 63 (претходни наш рад у овој свесци, нап. 39). Б. Ферјанчић, *Владарска идеологија у српској дипломатици после пропасти царства (1371)*, О кнезу Лазару, Београд 1975, 148. не наводи ове податке и закључује да „већина повеља Константина Драгаша нема никакав назив“.

²⁶ О овој аренги и њеној употреби у српској дипломатици в. претходни наш прилог, стр. 122–123. У односу на Хил. 63, повеља Хил. 64 показује мале текстолошке разлике, од којих су најупадљивије помен „јединородног Сина Божијег“ са придевом *единочеде* и то у номинативу уместо у акузативу (ред 4) и нелогично обраћање Богородици у оквиру реченице која је упућена Христу (ред 15).

²⁷ Истоветна интитулација налази се у повељи Хиландару за Лесново са датумом 15. август 1381 (В. Korablev, *Actes de Chilandar II*, 542, бр. 67; уп. о овој повељи претходни рад, нап. 59); слично у повељи за Вазнесењску цркву (Ј. Шафарик, *Стара српска писма из Св. Пантелеимона*, 267). За Константинове интитулације уп. Б. Ферјанчић, *Владарска идеологија*, 147–148.

²⁸ Уп. наше издање Хил. 63 у овој свесци, ред 45–46 и нап. 21 тамо и одговарајуће место у Хил. 18: С. Марјановић-Душанић – Т. Суботин-Голубовић, *Повеља краља Стефана Душана о поклону Хиландару цркве Св. Ђорђа и села Полошко*, ССА 6 (2007) 58, ред 48–50. Никандров завршетак санкције исти је као у његовом препису Хил. 63 (в. наше издање, нап. 24).

²⁹ М. Благојевић, *Господари Срба и Подунавља – прилог српској дипломатици*, ИГ 1–2 (1983) 47. Потпис који у свом издању наводи Корабљов (горе, нап. 18) пре

Питање датума издавања. – У изворном тексту повеље податак о датуму није сачуван, док се Никандровој реконструкцији (21.05.1380) ни у овом случају не може поклонити поверење.³⁰ Сумњу у исправност овог податка први је изразио Милош Благојевић, да би га аргументовано одбацио Ђорђе Бубало.³¹ Његов закључак везан за датовање документа Хил. 63 важи и за ову исправу: с обзиром на то да је Константин издаје сам, без брата и мајке, она би требало да је настала најраније 1381. године.³² Осим те чињенице, једини сигурнији хронолошки ослонац могао би да пружи помен „српског старца“ Томе Гавале, личности која нам нажалост није позната из других извора. Пошто на документу није уочен водени знак, а ни поређење рукописа са осталим исправама истог ауктора није дало резултате, остаје нам да време издавања покушамо макар приближно да одредимо на основу друге две повеље Константина Драгаша које имају готово исти формулар. Склони смо да верујемо да су сва три документа издата у невеликом временском размаку, крајем девете деценије XIV века: најпре можда она за Вазнесењску цркву у Штипу (26. март 1388), а недуго затим и две повеље за Хиландар.³³

Просопографски подаци и важнији термини

У претходном нашем прилогу у овој свесци видети: **господин Константин и отес.**

Тома Гавала, 139 (страна), 47 (ред у издању) – Хиландарац, у повељи именован као **всѣцѣстни старѣць срѣьски курѣь Тома Гавала**, непознат из других извора.³⁴

више деценија је унео забуну у тумачење „државноправних претензија“ Константина Драгаша – уп. Б. Ферјанчић, *Владарска идеологија*, 147. О могућој формули Константиновог потписа на овом документу в. претходни прилог, стр. 125 и нап. 53.

³⁰ Користећи Новаковићево издање, неки аутори су усвојили Никандров датум, тамо интерпретиран као 28.05.1380: Б. Ферјанчић, *Владарска идеологија*, 147; Р. Михаљчић, *Крај Српског царства*, 203–204, 207; Х. Матанов, *Књажеството на Драгаша*, 171 и нап. 33 на стр. 202 (са резервом); М. Живојиновић, *Властелинство манастира Хиландара*, 86 („мај 1380“); иста, *Драгаша и Света Гора*, 50 („пролеће 1380“). Д. Синдик, *Српска средњовековна акта*, 66. такође узима тај датум, уз примедбу да се може читати и као 21. мај.

³¹ М. Благојевић, *Господари Срба и Подунавља*, 47; Ђ. Бубало, *Прилози српској дипломатици*, 72–74.

³² *Исто*, 74. В. и наш претходни рад у овом броју, стр. 125–127.

³³ В. претходни наш рад, стр. 127. и нап. 61.

³⁴ Х. Матанов, *Књажеството на Драгаша*, 202, нап. 33. ову личност чини нам се неосновано назива хиландарским игуманом, иако сам каже да му настојатељ српског манастира са тим именом иначе није познат.

Топографски подаци

Врање, 139, 47 – Област у околини средњовековног и данашњег града Врања, чији се опсег, према сведочанствима изворне грађе, током времена мењао.³⁵

Четири села која се додељују Хиландару лоцирана су у Врањско-бујановачкој котлини ближе Бујановцу, на 13–15 км ЈЗ од Врања:³⁶

Раковац, 139, 51 – село које и данас постоји под истим именом, општина Бујановац. У турским пописима XVI века помињу се Горњи и Доњи Раковац (друго име Ораховица).

Јелшанци, 139, 51 – некадашње село у близини Раковца, са којим је према неким подацима спојено 1912. године.³⁷ Турски пописи и новији извори помињу га под именом Јешанце, које се сачувало у микротопонимима Јешанска Маала (махала у Раковцу), Јешански/Јешнички дол и Јешанска/Долешанска њива.³⁸

Краљеве Куће, 139, 51 – данашње село у општини Бујановац, коме је после II светског рата име промењено у Српска Кућа. У турским документима XVI века помиње се као Кралева или Крлева Кућа, због чега је локално предање његов назив касније везало за легендарног оснивача („Крле“).³⁹ Наша повеља је, колико знамо, најранији познати помен овог места под именом које указује на могуће постојање средњовековног двора или града. На тој локацији су још почетком XX столећа регистровани остаци тврде градње са слојевима можда и старијим од средњег века.⁴⁰

Лопардинци, 139, 52 – данашње село Лопардинци / Лопардинце, општина Бујановац.⁴¹

³⁵ Г. Томовић, *Врање и околина у средњем веку*, Врањски гласник 26–27 (1993–94) 45–58, са литературом. Ауторка на стр. 57 и нап. 26 указује на чињеницу да се Врање у познатим изворима нигде не помиње као жупа, иако се ова област у литератури најчешће тако назива. Такав закључак би се можда посредно могао донети на основу помена жупана Маљшата у том крају, уп. С. Марјановић-Душанић, *Повеља краља Стефана Душана о поклањању цркве Светог Николе у Врању манастиру Хиландару*, ССА 4 (2005) 69–85.

³⁶ Карта је израђена на основу спојених делова листова 632, секција Лесковац и 682, секција Куманово, топографске карте Војногеографског института (1:50.000, издање 1985).

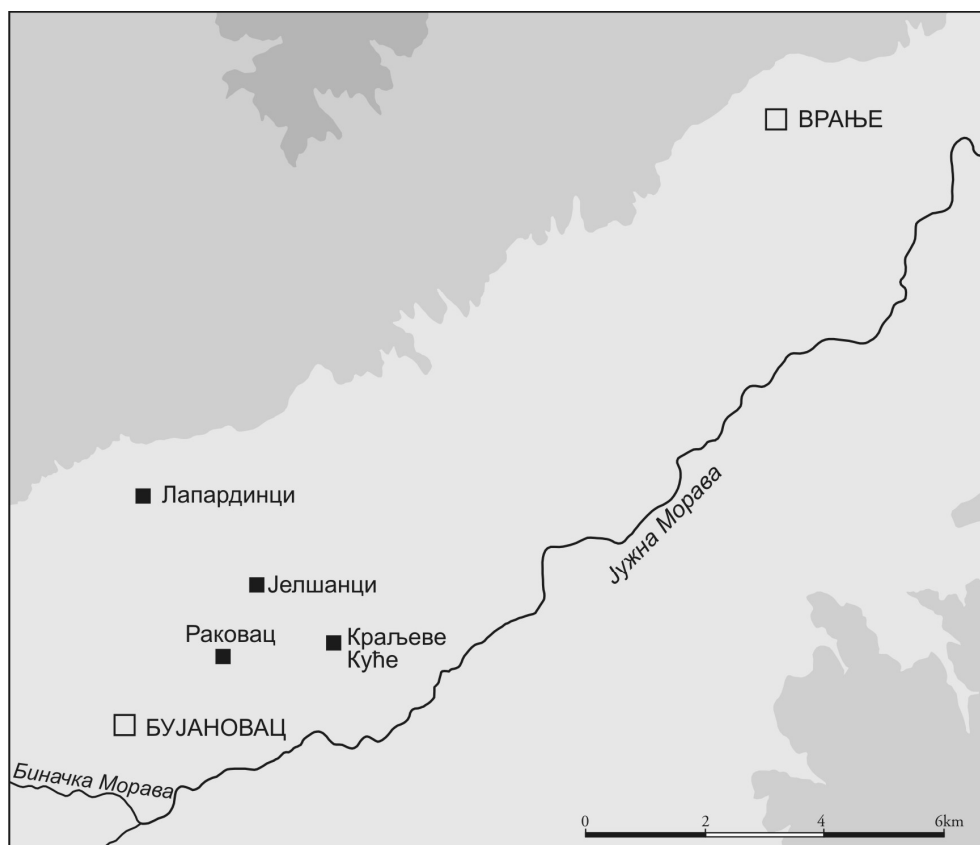
³⁷ А. Стојановски, *Врањски кадилук у XVI веку*, Врање 1985, 148.

³⁸ Ј. Маринковић, *Микротопонимија Врања и околине*, Ономатолошки прилози 10 (1989) 109; 129.

³⁹ *Исто*, 72; 128–131.

⁴⁰ Ј. Хаџи-Васиљевић, *Јужна Стара Србија II*, Београд 1913, 205–206, нап. 21; 355.

⁴¹ Подаци о сва четири села према турским пописима из XVI века: *Турски документи за историјата на македонскиот народ. Опширни пописни дефтери од XVI век за Кустендилскиот санџак*, том V, книга IV, ур. А. Стојановски, Скопје 1985,

Положај села југозападно од Врања дарованих Хиландару повељом господина Константина Драгаша

217–218 (Раковац Доњи); 462–463 (Раковац Горњи); 312 (Јешанце); 189–190 (Краљева Кућа); 373–374 (Лапардинце); А. Стојановски, *Врањски кадилук*, 164 (Раковац); 148 (Јешанце); 151 (Краљева Кућа); 153 (Лапардинце). На крају обе публикације приложена је карта врањске казе са идентификованим насељима. Опис сѐла даје Ј. Хаци-Васиљевић, *Јужна Стара Србија II*, 188–190 (Раковац); 205–206 (Јешанце); 205–206, 355 (Краљева Кућа); 190–193 (Лапардинци).